

Володимир Геннадійович Родіков,
начальник центру розмінування України, м. Кам'янець-Подільський

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ САПЕРІВ

Розглядаючи розвиток професійної компетентності у фахівців саперів, нами виявлено, що він значною мірою залежить від організаційно-педагогічних умов підготовки. Спробуємо творчо підійти до з'ясування цього питання і суті порушеної проблеми. Насамперед, наша стаття присвячена тому, як з наукових позицій фахівцями вирішувалась ця дефініція. Крім того, з'ясовано думки вчених з цього приводу. Також врахуємо вже існуючу практику професійної підготовки фахівців з протимінної діяльності і розмінування та проблеми, які при цьому виникають.

Ключові слова: фахівці-сапери, розвиток професійної компетентності саперів, організаційно-педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні затребуваною стає освіта не на все життя, а впродовж усього життя. Особливий виклик модернізації освітньої системи України передбачає, що наша країна, яка, адаптуючись до загальносвітових процесів, утверджує свою державність, незалежність, національну єдність, нові суспільні відносини аби виступати рівноправним суб'єктом світотворення заради людського благополуччя. В основу оновленої освіти будуть покладені «компетентності фахівця», про які науковці України говорили в Білій книзі і формування та розвиток яких здійснюється завдяки компетентнісному підходу. Сам компетентнісний підхід за твердженням науковців означає поступову переорієнтацію домінуючої освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань, формуванням навичок та створення необхідних умов для опанування комплексу компетентностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Розглядаючи праці вчених, ми провели ретроспективний аналіз наукових праць, в яких

визначались і обґрунтовувались педагогічні умови підготовки фахівців різного рівня. Особливу увагу приділяли роботам, в яких відображено педагогічні умови підготовки фахівців силових структур. З цією метою проаналізували більше 50 авторефератів, тез конференцій, наукових статей і дисертаційних робіт.

Вивчаючи педагогічні умови підготовки, радянський педагог Ю. Бабанський констатує, що «...ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він відбувається... Щоб реалізувати мету навчання на практиці, важливо насамперед оптимізувати змістовий компонент процесу навчання...» [1, с. 13]. Нам імпонує висловлювання вченого тому, що його визначення не втратило актуальності і зараз.

Розглядаючи питання формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу, О. Євсюков, розглядає однією із умов формування професійної компетентності створення і реалізацію моделі професійної компетентності [2, с. 8]. Схожої думки притримується вчена М. Поліщук. Вона, розглядаючи розвиток професійної компетентності фахівців митної справи, стверджує, що зазначений процес набуває ефективності за умов наявності моделі зі складовими, до яких повинні увійти параметри, що характеризують мотивацію саморозвитку фахівця і які забезпечують педагогічну технологію розвитку їх професіоналізму [3, с. 12]. З'ясовуючи умови підготовки, що сприяють цілеспрямованому розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти, Р. Горчевський, виділяє таку тріаду умов: наявність сучасної моделі розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти як теоретична основа її розвитку; наявність удосконаленої методики розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти як методична основа її розвитку; наявність уточнених критеріїв оцінювання розвиненості управлінської культури майбутніх магістрів військового управління та конкретизованих їх показників

як необхідної умови визначення дієвості вищезазначених умов [4, с. 74]. Як ми бачимо, вчений також пропонує змоделювати навчально-виховний процес, удосконалити методiku підготовки, що, на його думку, буде сприяти вирішенню поставлених на дослідження задач.

Метою статті є аналіз поглядів науковців щодо розгляду, визначення та реалізації у навчально-виховному процесі підготовки фахівців-саперів низки організаційно-педагогічних умов, що сприятимуть його покращенню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глумачний словник С. Ожегова визначає умову як вимогу, що ставиться однією зі сторін, які домовляються; як усну чи письмову згоду про що-небудь; як правило, що встановлено в будь-якій сфері життя, діяльності; як обставини, за яких відбувається чи від яких залежить що-небудь [5].

Якщо філософськи підійти до визначення терміну *умова* (латинське *factor* – чинник), то з'ясуємо, що це є *чинник або спонукальна сила якогось-небудь процесу*. З точки зору філософських категорій умова – це відображення універсальних стосунків між суб'єктами спілкування. Саме цей чинник забезпечує продукування нової дійсності як кінцевого результату [6].

Розглядаючи в предметі дослідження організаційно-педагогічні умови формування готовності курсантів гуманітарних напрямків навчання ВВНЗ до застосування технічних засобів у службовій діяльності, М. Недбай визначав, що це поєднання організаційних форм, методів та прийомів навчання, які позитивно впливають на ефективність і результативність процесу професійної підготовки слухачів у ВВНЗ. Вчений зазначив, що запропонована ним модель формування професійної готовності курсантів-прикордонників гуманітарних напрямків навчання до застосування технічних засобів у майбутній службовій діяльності на основі комплексу організаційно-педагогічних умов, дозволить сформувати готовність курсантів [7, с. 8, 84].

Визначаючи організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності водолазів-підривників, Г. Гапоненко робить висновок, що розробка організаційно-педагогічних умов формування професійної

компетентності водолазів-підричників вимагає підвищення вимог до самих результатів, які раніше формулювалися через такі поняття, як знання, уміння, навички. Тепер цей перелік вважають недостатнім, його доповнюють набором професійних компетентностей, які фактично характеризують різноманітну реалізаційну здатність фахівця. Вчений зазначає, що для повноцінності результатів підготовки фахівця важливо не тільки знати, що і як робити, але й хотіти робити (необхідні і достатні обставини від яких залежить ефективність навчально-виховного процесу зі складовими: педагогічна готовність викладача, мотивація до навчання у слухача...); потрібно розширити досягнення (практично спрямовувати); уміти знаходити нестандартні рішення (технологізація, моделювання процесу підготовки); важливою умовою є забезпечення критеріями оцінювання (оцінювання «на виході») [8, с. 73].

Проводячи моніторинг проблеми формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів внутрішніх військ МВС України, а також досвіду вирішення подібної проблеми у наукових дослідженнях, О. Коба зазначив, що формування у курсантів професійної компетентності в процесі вивчення тактико-спеціальних дисциплін буде більш результативним за наступних умов: побудови навчального процесу на засадах компетентнісного підходу; врахування факторів мотиваційної готовності курсантів розвивати професійну компетентність; забезпечення професійної спрямованості підготовки курсантів на основі контекстного підходу, який передбачає моделювання за допомогою системи дидактичних форм, методів і засобів предметного й соціального змісту майбутньої професійної діяльності; здійснення особистісно-орієнтованого навчання шляхом реалізації принципів діалогічності, дискусійності, вибору конкретних ситуацій; використання діагностики і моніторингу процесу професійного становлення військових фахівців [9, с. 112].

Визначаючи сутність та структуру готовності майбутніх прикордонників до використання технічних засобів прикордонного контролю у сучасних умовах з погляду побудови цілісної системи їх професійної підготовки у ВВНЗ,

В. Ягупов зазначав, що результативність системи підготовки курсантів визначається такими новоутвореннями: науковими знаннями про сутність, закономірності, особливості, принципи, мету, завдання, зміст професійної діяльності і технології її здійснення; уміннями використовувати ці технології; позитивними мотивами особистої діяльності та діяльності колективу. Основним показником результативності є професійна, психологічна й особистісна готовність курсантів до майбутньої діяльності. На думку вченого позитивним рішенням при підготовці фахівців буде модель дисциплін із технічних засобів прикордонного контролю, при формуванні готовності майбутніх офіцерів до використання технічних засобів прикордонного контролю, яка може бути подана у вигляді таких взаємозалежних блоків – інформативного (наукового) і керуючого (процесуального) [10].

Ми можемо і надалі проводити аналіз наукових досліджень в цьому напрямку, але нам зрозуміло, що вчені схиляються до думки, що навчально-виховний процес підготовки фахівців залежить від умов, в яких він відбувається. Нами розглянуті деякі організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності фахівців-саперів, що були виявлені при аналізі наукових джерел і для визначення найбільш актуальних, необхідних і дієвих залучили раніше створену групу експертів.

Експертам запропонували проранжувати визначені нами умови та написати самостійно, від руки, особисте бачення або запропонувати власну умову. За результатами експертного оцінювання, на рисунку подано найбільш дієві організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності, що визначені групою фахівців експертів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виходячи із вищенаведеного, можна зробити висновок, що, запропоновані організаційно-педагогічні умови розвитку професійної компетентності фахівців-саперів дозволять, перш за все, сформувати гармонійну цілісну педагогічну систему підготовки; по-друге забезпечити досягнення запланованих цілей і під час

експерименту з'ясувати правильність наших суджень. За визначених умов підготовка саперів може здійснюватись у всіх силових структурах.

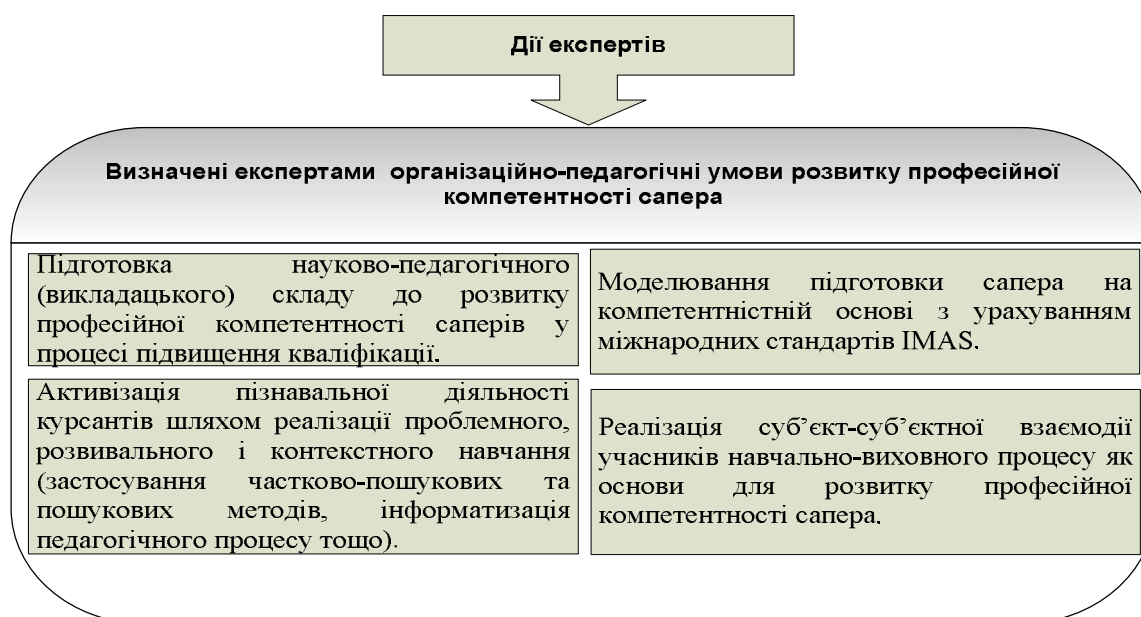

Рисунок – Організаційно-педагогічні умови, що визначені фахівцями експертами

Перспективними напрямками дослідження щодо покращення навчально-виховного процесу підготовки фахівців вважаємо шляхів реалізації сучасних методик і технологій підготовки.

Список використаної літератури

1. Бабанский, Ю. К. Оптимизация учебно-воспитательного процесса. (Общедидакт. аспект) / Бабанский, Ю. К. – М. : «Педагогика», 1977. – 256 с.
2. Євсюков, О. Ф. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Ф. Євсюков ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2006. – 172 с.
3. Поліщук, М. М. Педагогічні засади розвитку професійної компетентності фахівців митної справи у процесі підвищення кваліфікації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук :13.00.04 / М. М. Поліщук ; АПНУ, Центр. ін-т післяд. пед. освіти. – К., 2006. – 20 с.

4. Торчевський, Р. В. Педагогічні умови розвитку управлінської культури майбутніх магістрів військового управління в системі післядипломної освіти : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Торчевський Руслан Вікторович. – К. : Вид-во НУОУ, 2012. – 301 с.

5. Ожегов, С. И. Словарь русского языка [Электронный ресурс] / С. И. Ожегов ; [под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой]. – 18-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1986. – 797 с. – Режим доступа : <http://ozhegov.info/slovar>.

6. Философский энциклопедический словарь / ред.-сост. Е. Ф. Губский и др. – М. : ИНФРА, 2002. – 574 с.

7. Недбай, М. П. Формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування технічних засобів у службовій діяльності : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Недбай Микола Павлович ; НАДПСУ. – Хмельницький : Вид-во Нац. академії Держприкордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2008. – 300 с.

8. Гапоненко, Г. М. Організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності водолазів-підричників в ВВНЗ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Гапоненко Геннадій Миколайович. – Київ, 2014. – 170 с.

9. Коба, О. В. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів внутрішніх військ міністерства внутрішніх справ України в процесі вивчення тактико-спеціальних дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Коба Олександр Васильович. – Київ, 2013. – 182 с.

10. Ягупов, В. В. Сутність та структура готовності курсантів до використання технічних засобів прикордонного контролю / В. В. Ягупов // Вісник НАДПСУ, Випуск 1. – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

Рецензент: кандидат педагогічних наук Гапоненко Г. М.

Стаття надійшла до редакції 6.04.2015

Родиков В. Г. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности саперов

Рассматривая развитие профессиональной компетентности у специалистов саперов нами обнаружено, что она в значительной степени зависит от организационно-педагогических условий подготовки. Попробуем

творчески подойти к выяснению этого вопроса и сути поставленной проблемы. Прежде всего, наша статья посвящена тому, как с научных позиций специалистами решалась эта дефиниция. Кроме того, выясним мнения ученых по этому поводу. Также, учтем уже существующую практику профессиональной подготовки специалистов по противоминной деятельности и разминированию и проблемы, которые при этом возникают.

Ключевые слова: специалисты саперы, развитие профессиональной компетентности саперов, организационно-педагогические условия.

Rodikov V. G. Organisational and pedagogical conditions of sappers' professional competence development

Nowadays, the education for all life is not required but studying during the whole life is very actual today. The basis of the revised education will include the "specialist's professional competence", mentioned by Ukrainian scientists in the White Paper, and the formation and development, carried out by the competence approach. The competence approach according to researchers concerns a gradual reorientation of dominant educational paradigm with dominant knowledge transmission, necessary pedagogical conditions for creation of skills for successful mastery of complex competencies.

Considering publications of different scientists, we conducted a retrospective analysis of scientific works which defined the reasonable pedagogical conditions of different levels of specialists' training. The particular attention was paid to works reflecting the pedagogical conditions of forces structures of professionals' training. Fulfilling the purpose we analyzed more than fifty abstracts, conference theses, scientific publications and research works. Studying the research works concerning this area we realized that the education process of specialists' training depends on the various conditions. We proposed to develop some organization and pedagogical conditions for mining specialists' training. To enhance the analysis of reliability we involved a group of experts.

Making conclusions we have identified the following organization and pedagogical conditions: instructors training should be conducted in accordance with pedagogical competence development for mining specialists' training; cognitive activity of cadets' activation through the problem implementation and context development teaching approach (applying searching and retrieval methods, pedagogical process, informatization etc.); sappers' training creation taking into consideration competency basis and international standards (IMAS); realization of subject interaction between members of the educational process as a basis for the development of sappers' professional competence.

Thus, we are able to conclude that the mentioned above pedagogical conditions of mining specialists' professional competence will allow: firstly, to form a harmonious holistic educational training system; secondly, to achieve the planned objectives and during the experiment to find out the property of our judgments. In accordance with defined conditions the sappers' training can be performed in all uniformed structures.

Promising areas of our research to improve the specialists' training consider modern techniques and training technology implementation.

Keywords: *mining experts, demining specialists, development of sappers' professional competence, organizational and pedagogical conditions.*